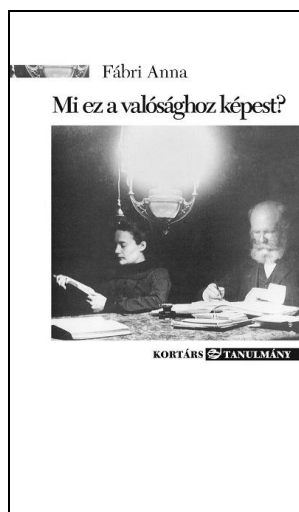

GAJDÓ ÁGNES

Különleges kalandozás – Fedezzük fel újra Jókai, Mikszáth és Krúdy világát

FÁBRI ANNA: MI EZ A VALÓSÁGHOZ KÉPEST?

Kortárs Kiadó
Budapest, 2013
198 oldal, 2500 Ft

Újraolvasni a nagy klasszikusokat sosem késő és egyáltalán nem unalmas. Egyetlen előrelátó utazó sem indul felfedező-útra iránytű nélkül. Legújabb szellemi kalandunkhoz Fábri Anna irodalom- és művelődéstörténész kötete lehet útmutatónk, annál is inkább, mert a szerző maga hívja társul az olvasót. Hogy mihez? Rácsodálkozni Jókai, Mikszáth és Krúdy világszemléletének tágasságára és mélyreható életértelmezéseire. Rácsodálkozni elődeink életszemléletére és gondolkodásmódjára, netán a régi korok öltözködési szokásaira, a technikai újítások iránti bizalmatlanságra. Felszínre hozni olyan értékeket, amelyek sokáig rejtve maradtak, mert senkit nem érdekeltek. Felfedezni a tájakat és kerteket nagy íróink regényeiben, elbeszéléseiben; vagy éppen az öltözet és identitás összefüggéseit, netán a politikai humort vizsgálni. Fábri Anna magával ragadó kötete egyesíti az irodalom-, kultúr- és művelődéstörténeti kutatás során szerzett információkat, adatokat, érdekességeket. Három jeles írónkhoz kerülhetünk közelebb úgy, hogy közben magunk is hozzátehetjük észrevételeinket, megjegyzéseinket, így valóban „kaland, kutatómunka és nagyszerű szórakozás” vár ránk.

Komolyan véve a szerző felhívását, társul szegődtem – elsősorban Mikszáth Kálmán életművének felfedezésében. Nemrég jártam az író szülőfalujában, Szklabonyán, és sétáltam a horpácsi kúria parkjában is. A Nógrád megye legkisebb településeinek egyikén álló udvarházat eklektikus-neoklasszicista stílusban építették ifjú Mikszáth Kálmán tervei alapján. A falu csodálatos környezetben, a Börzsöny, az Ipoly folyó és a Cserhát hegység között helyezkedik el, az épület előtti park hallgatag fái emlékezhetnek még a korosodó íróra, amint a tornácon üldögélve szivarozik. Fábri Anna a *Titkos könyv. Mikszáth és a természet* című tanulmányában arra

hívja fel a figyelmet, hogy az író „bár élete nagyobb részében város- (sőt főváros) lakó volt, mindvégig megőrizte magában a vidéki ember – s a falusi gyermekkor – természetélményének jellegzetességeit. (...) Örök és (csaknem) változatlan viszonyítási szempontja maradt a természet és a természetesség” (...). Azt, hogy az ember mégiscsak s mindennek ellenére a természet része, örök és szakadatlan metamorfózisának részese és alávetettje, Mikszáth talán nem jeleníti meg oly tündéri könnyedséggel, mint Jókai, sem olyan kísérteties szürrealizmussal, mint Krúdy, de – mintegy kapocsként kettőjük között – neki is akadnak nehezen felejthető szavai e nagy témáról.” (75–76.)

E nehezen feledhető szavak közé tartozik az a levél, amelyet Mikszáth a nagyszalontai református lelkésznek, Böszörményi Lajosnak írt. A történethez tartozik, hogy a lelkész 1910 márciusában Horpácsra küldte azt a kis kerek eperfát, amelyet az Arany Jánosék udvarában „feketén bólingató” leszármazottjának, legalábbis rokonának sejtett. Mikszáth válaszelevelében (amely akár tárcának is beillene) az akkor még talán nem sejtett közeli halál gondolata is felsejlik: „Vettem becses levelét és küldeményét, mely mindjárt megkapta szívemet. A kis eperfa magot, melyet az egyik szárnyas az ön kertjébe leejtett, fölkapta csemetekorában egy szárnyas gondolat, és az én kertembe viszi. Kedves dolog ez nagyon. Legott menesztettem egy ukázt Horpácsra, totum facomhoz, hogy különös szeretettel ápolja, öntözgesse, trágyázzassa. Azóta már el is van ültetve és eddig még semmi baja, hacsak ezután nem búsulja el magát az új földben. Persze még igen kicsiny, és nálunk lassan nőnek a fák. Félek, hogy már későn kezdtem megvalósítani kedves ideámat: azt tudniillik, hogy az ország különböző helyeiről olvasóim által küldött facsemeték itt megnövekedve örök érintkezésben legyenek velem, és mikor aggastyán koromban én már megszűnök a közönségnek mesélni, ők meséljenek nekem a közönség nevében suttagó lombjaikkal. De hajh, ez is csak olyan fantazmagóriám. Öncsalás. A fák azért nem igyekeznek jobban, s bizony-bizony, mire beszédesekre megnőnek a lombjaik, akkor már én ott leszek, ahol a gyökereik.” (Forrás: *Mikszáth Kálmán levelezése. Félbenmaradt levélfogalmazványok*, www.mek.oszk.hu)

Fabri Anna egy másik tanulmányában Jókai műveiben kutatja a tájak és kertek világát (*Szent természet és boldog kertészkedés*), s talán sokak számára meglepő következtetésre jut: „Meggyőződése volt, hogy a természetközeli, természetismereten alapuló egyszerű életben az Istennel való találkozás nem ünnepi, hanem mindennapi alkalom. Minthogy a civilizációban élő ember ettől eredendően meg van fosztva, kedvelt hőseit lakatlan szigetekre, sziget-szerűen elkülönülő őstermészeti tájakra telepíti.” (24.) S bár Jókai világosan látta, az ember helye a társadalomban van, ott kell teljes életet élnie, égető problémának fogta föl a modern világ természetből való elszakadását, és jó érzékkel rajzolta meg a tudomány és technika fejlődésének következményeit is, vagyis az ember és természet kapcsolatának várható módosulását. (Vélhetően kevesen tudják, hogy Jókai tevőlegesen is nagy kertész volt, „elmondható, hogy mindmáig aligha van nála nagyobb hatású irodalmi népszerűsítője a kertészkedésnek”. [30.]

A kötetből kiderül az is, hogy Krúdy regényeiben hogyan jelenik meg a Ferenc József-korabeli Bécs és Budapest. Számomra a magyar főváros tanulmányozása az érdekesebb, hiszen egy-egy városrészről, szűk utcákról megannyi emlék juthat eszembe. Miként a *Hét Bagoly* hősei, Józsiás és Szomjas Guszti, nemegyszer barangoltam már a Borz (ma: Nyáry Pál), a Harmincad, a Papnövelde, a Bástya, a Molnár, a Kecskeméti, a Koronaherceg (ma: Petőfi Sándor), a Királyi Pál és az Egyetem utcákban, a Ferenciek terén. Vagy épp a Margitszige-

ten, amelyről Krúdy mindent tudott. „Ismerte a fákat, az ösvényeket, a romokat, a lóvasút pályáját, a Duna-parti kilátást, a nyári esték neszeit és illatait, a ködös téli nappalok csendjét, a lombok napfényvel tarkázott árnyékait, a hóesés és a jégzajlás hangjait” (168.) – írja Fábri Anna, s arra is felhívja a figyelmet, hogy meglepően sok a téli város és utcakép Krúdy műveiben, s sok regénye télen játszódik, talán mert „nyáron inkább az életben élnek az emberek, míg télen valamiféle, önmagukról és az életről szőtt álomban”. (169.)

Az egyes tanulmányok Mikszáth, Krúdy és Jókai világába repítenek, s az újra felfedezés lehetőségét kínálják. Fábri Anna remek kötete többszörösen elismerésre méltó, hiszen azáltal, hogy más nézőpontból világítja meg e három jelentős életművet, arra ösztönöz, hogy újra elolvassuk a *Napraforgót*, a *Tót atyafiakat* vagy éppen Jókai *Kertészgazdászati jegyzeteit*.

DELI ÁGNES: ODAÁT